

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ПУШКО РУСЛАН ОЛЕКСІЙОВИЧ

УДК [368:338.43]:339.5(043.3)

**МІЖНАРОДНИЙ СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ АГРАРНИХ
ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В СОТ**

спеціальність 08.00.02. – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

КИЇВ – 2014

Дисертація на правах рукопису.

Робота виконана на кафедрі фінансів, обліку та банківської справи Інституту економіки та бізнесу Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Румянцев Анатолій Павлович,
Київський економічний інститут
менеджменту,
завідувач кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Заблоцька Ріта Олександрівна
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
Інститут міжнародних відносин,
професор кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин;

кандидат економічних наук, доцент,
Тіпанов Владислав Вікторович
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
доцент кафедри міжнародної торгівлі.

Захист дисертації відбудеться «23» грудня 2014 р. о 16:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.02 Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 04119, Київ, вул. Мельникова, 36/1, зал засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, к. 12.

Автореферат розісланий «21» листопада 2014 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л.С. Поліщук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Аграрний сектор є однією з базових складових національної економіки. Ефективне функціонування аграрного бізнесу здійснює значний вплив на формування позитивного іміджу країни, підвищення її конкурентоспроможності. Тому розвиток конкурентоспроможного аграрного виробництва в комплексному поєднанні з розбудовою сприятливих умов для зростання сільського господарства є одним із важливих завдань економічного розвитку України. Водночас ця галузь є однією з найбільш ризикових економічних секторів, оскільки на її функціонування впливає низка природних, біологічних, фінансових, економічних, політичних факторів. Зважаючи на це, суттєвого значення для розвитку аграрного сектора України набуває його страхування.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки питання реформування страхового захисту аграрного сектору є актуальними, особливо в контексті приєднання України до Світової організації торгівлі та підписання Угоди про асоціацію нашої країни з ЄС. Для виваженого використання можливостей вітчизняного аграрного комплексу важливою також є акумуляція закордонного досвіду в сфері страхування та використання тих його переваг, які відповідають національним умовам економічного, соціального й політичного розвитку.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного оцінювання пріоритетних напрямів розвитку міжнародного страхування підприємств аграрного сектора України за умов її членства в СОТ на основі механізмів, напрацьованих у цій сфері державами, що є учасниками цієї організації.

Методологічні аспекти розвитку страхування, його міжнародної ланки, зокрема, в аграрній сфері, висвітлено в працях таких зарубіжних учених, як А. Вільямс, В. Гроуз, М. Ф. Галагуз, С. С. Гаврилов, В. В. Глущенко, Д. Діксон, К. Ерроу, Ю. М. Журавльов, Л. К. Никитенков, К. Є. Турбіна, Я. Хеймес, Р. Т. Юлдашев. Серед вітчизняних науковців, які досліджували передумови формування й розвитку страхування сільськогосподарського виробництва та його міжнародних аспектів слід відмітити В. Д. Базилевича, В. С. Будкіна, З. С. Варналія, В. А. Вергуна, К. Г. Воблого, В. М. Гейця, В. І. Грушко, М. Я. Дем'яненка, М. С. Клапківа, А. В. Криворучка, Д. Г. Лук'яненка, О. І. Рогача, Ю. В. Макогона, С. І. Наконечного, С. С. Осадця, А. Ф. Павленка, Ю. М. Пахомова, А. С. Філіпенка, С. А. Навроцького, О. І. Шниркова, В. Якубович, О. І. Ястремського та ін.

Водночас необхідно зазначити, що, незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених питанням розвитку страхового захисту аграрної сфери, недостатньо дослідженими аспектами цієї тематики є формування механізму страхування вітчизняних аграрних підприємств за умов членства України в СОТ та обґрунтування стратегічних напрямів його реалізації. Вирішення окресленої проблеми передбачає комплексні узагальнення й систематизацію теоретико-методологічних і прикладних досліджень, що й зумовлює вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової теми «Міжнародний страховий захист

аграрних підприємств за умов членства України в СОТ», яка є складовою частиною загальної наукової теми Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» «Управління фінансовими потоками страхових компаній» (0111U007008), прийнятої на 01.2010 – 12.2014 рр. Основний внесок автора в дослідження цієї теми полягає в моделюванні оцінки страхових операцій підприємств аграрного сектора України та обґрунтуванні перспектив його оптимізації в умовах глобалізації.

Мета й завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є узагальнення теоретичних засад процесу розвитку міжнародного страхового захисту аграрних підприємств і розробка науково-практичних рекомендацій щодо його раціонального використання за умов членства України в СОТ.

Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- узагальнити концептуальні підходи й обґрунтувати економічний зміст міжнародного страхування підприємництва;
- виявити передумови розвитку міжнародного страхування в аграрному секторі України;
- визначити особливості страхування в аграрному секторі у країнах-членах СОТ;
- проаналізувати методи розрахунку економічної ефективності міжнародного страхування в аграрному секторі;
- дослідити організаційно-економічні інструменти аграрного страхування підприємств в рамках міжнародних торговельних угод;
- обґрунтувати специфіку державного регулювання страхового захисту аграрного сектора економіки в країнах ОЕСР та його застосування в Україні;
- обґрунтувати пріоритети оптимізації страхового захисту аграрного сектора України;
- розробити економіко-математичні моделі оцінки міжнародних страхових операцій підприємств аграрного сектора.

Об'єктом дослідження є особливості трансформації міжнародного страхового захисту підприємств аграрного сектора країн світової спільноти в період інтенсифікації міжнародних інтеграційних відносин.

Предметом дослідження є процес розвитку міжнародного страхування вітчизняних аграрних підприємств та напрями оптимізації механізму його функціонування за умов членства України в СОТ.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є вітчизняні та зарубіжні фундаментальні положення економічної теорії й різноаспектні практичні дослідження з питань розвитку агропромислового комплексу та його страхового захисту, міжнародної економічної інтеграції, розвитку економічних відносин у межах СОТ. При розкритті теоретичних положень щодо міжнародного страхування аграрних підприємств використано метод логічного узагальнення (п. 1.1). При вивченні передумов розвитку міжнародного страхування в аграрному секторі України застосовано порівняльний метод, метод періодизації та графічний метод – для наочного відображення статистичного аналізу (пп. 1.3, 3.1., 3.3). Для досягнення поставленої мети використано спеціальні економічні методи, які дали змогу провести всебічний науковий аналіз проблеми: статистично-аналітичний

– для вивчення тенденцій розвитку ринку аграрного страхування в Україні, метод аналізу й синтезу – для виокремлення груп чинників, які впливають на формування міжнародного страхового захисту в аграрній сфері, метод якісного та кількісного аналізу – для оцінки ефективності міжнародного страхування в аграрному секторі (п. 3.1), метод ситуаційного аналізу й системно-структурний метод – при обґрунтуванні пріоритетів оптимізації міжнародного страхового захисту аграрного сектора України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в узагальненні теоретичних положень і розробці прикладних рекомендацій щодо формування пріоритетів і дієвих інструментів міжнародного страхового захисту аграрних підприємств за умов членства України в СОТ. Зокрема, у роботі:

вперше:

– запропоновано авторське визначення сутності поняття «міжнародне страхування» з обґрунтуванням доцільності його використання в науковому обігу як комплексної системи господарських відносин між національними економіками країн світової спільноти, головною метою якої є забезпечення для суб'єктів підприємницької діяльності можливості уникнення або зниження ризиків, пов'язаних з розвитком міжнародної співпраці в різних сферах економіки, на основі запровадження взаємопов'язаних страхових продуктів;

– розроблено багатофакторну модель лінійної залежності рентабельності аграрних підприємств і модель залежності обсягів страхових виплат від обсягу застрахованих сільськогосподарських площ з урахуванням співпраці України з Міжнародною фінансовою корпорацією. Визначено, що на рентабельність діяльності підприємств аграрного комплексу впливають такі основні фактори: кількість підприємств галузі, обсяг посівних площ, обсяги експорту сільськогосподарської продукції, обсяги валової сільськогосподарської продукції, рівень страхових виплат, сума страхової премії, середня ставка премії, кількість підписаних договорів, обсяги застрахованих площ;

удосконалено:

– структуру міжнародних передумов розвитку страхування аграрних підприємств України з урахуванням тенденцій їх динаміки в умовах глобалізації. Зокрема, до них віднесено рівень економічного розвитку країни, потенціал розвитку іноземного інвестування, науково-технічне забезпечення, стан зовнішньоекономічних зв'язків вітчизняного аграрного сектору з регіональними інтеграційними об'єднаннями, міжнародними інституціями, країнами світової спільноти;

– показники ефективності міжнародного страхування сільськогосподарських підприємств, які повинні розглядатися в розрізі трьох основних груп: загальні, конкретні, специфічні. Об'єктивна економічна необхідність використання міжнародного страхування в сільському господарстві пояснюється насамперед недостатніми можливостями держави й ринку забезпечити широку маневреність фінансовими ресурсами господарюючих суб'єктів. Ефективність страхування аграрного сектора повинна визначатися економічними вигодами, які отримують суб'єкти міжнародних страхових відносин.

набули подальшого розвитку:

- розробка комплексу заходів, спрямованих на використання переваг міжнародного механізму страхування аграрного сектору України. До них віднесено: удосконалення державної системи управління земельними відносинами, активізацію державної підтримки сільськогосподарського виробництва, розвиток аграрних кластерів з метою сприяння модернізації галузі, підвищення ефективності аграрного бізнесу й соціального розвитку регіонів, підвищення міжнародної конкурентоспроможності агропромислового комплексу, зокрема, за рахунок створення умов для розвитку сільських територій і базових галузей сільського господарства шляхом реалізації заходів Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року; техніко-технологічного переоснащення підприємств агропромислового комплексу;

- обґрунтування міжнародних напрямів оптимізації страхування аграрного сектора, а саме: сприяння розвитку аграрного сектора, спрямованого на підвищення його спроможності впливати на процес розробки нових страхових продуктів і користування міжнародними страховими послугами; удосконалення законодавства України, яке регулює надання міжнародних страхових послуг аграрному ринку та отримання сільськогосподарськими виробниками державної підтримки зі страхування аграрних ризиків; інституційну розбудову, зорієнтовану на зростання можливостей держави здійснювати свої функції в системі використання переваг міжнародного страхового захисту аграрних підприємств; стимулювання розвитку й консолідації міжнародного та національного страхових секторів, спрямованих на підвищення їх спроможності надавати кваліфіковані послуги аграрному сектору;

- визначення переваг економічного характеру в розвитку аграрного бізнесу в контексті співпраці України з ЄС, в тому числі відкриття нових ринків; збільшення попиту на сільськогосподарську продукцію; покращення інвестиційного та бізнес-клімату, що дозволить збільшити інвестиції в сектор з боку місцевих та іноземних джерел; завершення земельної реформи та формування ефективного ринку землі з метою створення нових можливостей в аграрному секторі; удосконалення сільськогосподарської інфраструктури.

Практичне значення отриманих результатів. Практична цінність дисертації полягає в тому, що розроблені в ній теоретичні положення, методичні підходи, пропозиції та рекомендації можуть бути використані при обґрунтуванні напрямів оптимізації міжнародного страхового захисту аграрних підприємств України, а також в аналітичній і практичній роботі відповідних державних установ.

Основні результати та висновки дисертаційного дослідження були використані в навчальному процесі Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» при викладанні дисциплін «Страхування», «Основи страхування», «Соціальне страхування» (довідка № 1/5092 від 26.12.2013). Практичні рекомендації, надані здобувачем, були використані в обліково-аналітичній роботі ПраТ «Українська пожежно-страхова компанія» (довідка №652 від 31.12.2013), НАСК «Оранта» (довідка №353 від 17.12.2013), всеукраїнської громадської організації «Українська асоціація економістів-міжнародників» (довідка № 363 від 14.11.2013). Окремі положення й висновки дисертаційної роботи були

використані в Департаменті агропромислового розвитку та Департаменті зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності Луганської обласної державної адміністрації (довідка №03.-10/2012-08 від 20.01.2014), а також у Державній інспекції сільського господарства в Луганській області (довідка №5 від 29.01.2014).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі наукові результати, які наводяться в дисертації та виносяться на захист, отримані автором особисто. Внесок автора в роботи, опубліковані у співавторстві, конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Результати й основні положення дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на кафедрі фінансів, обліку та банківської справи Інституту економіки та бізнесу Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» і на 11 науково-практичних конференціях, як-от: всеукраїнській науково-практичній конференції «Перший крок у науку» (Луганськ, 2007); VI науково-практичній конференції «DNY VEDY» (Прага, 2010); міжнародній науковій конференції «Глобальний поділ праці: посткризові виміри» (Київ, 2012); міжнародній науково-практичній конференції «Економіка-менеджмент-освіта: проблеми та перспективи взаємодії» (Дрогобич, 2012); науково-практичній конференції «Україна та ЄС: виклики кризи та глобалізації» (Київ, 2012); науково-практичній конференції «Інноваційний розвиток як складова міжнародних інтеграційних процесів» (Київ, 2012); міжнародній науково-практичній конференції «Україна и глобальная экономика: теория и практика хозяйствования» (Сімферополь, 2012); XI всеукраїнській науково-практичній конференції «Economics: Current Affairs and Development Prospects» (Київ, 2013); науково-практичній конференції «Основні моделі участі України в інтеграційних процесах на теренах СНД» (Київ, 2013); науково-практичній конференції «Економічний розвиток України в умовах глобальної нестабільності економіки» (Київ, 2013); всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції з міжнародною участю «Сучасні тенденції економічного та соціального розвитку: держава, регіон, підприємство» (Луганськ, 2014).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано розділ у колективній монографії, 7 наукових статей у провідних наукових фахових виданнях, 1 працю у фаховому виданні іноземної держави, 6 тез за матеріалами міжнародних наукових конференцій та 5 публікацій в інших виданнях загальним обсягом 8,5 д. а.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел, 10 сторінок додатків. Основний зміст роботи викладено на 198 сторінках друкованого тексту, він містить 17 таблиць і 48 рисунків. Перелік використаних джерел з 209 найменувань подано на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, викладено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, визначено наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи міжнародного страхування аграрних підприємств» розкрито економічну природу міжнародного страхування підприємницької діяльності, визначено особливості страхування в аграрному секторі у країнах членах СОТ та міжнародні передумови розвитку страхування аграрних підприємств України.

За умов членства України в СОТ посилюються екзогенні фактори розвитку національного аграрного комплексу. В їх числі чільне місце належить послідовному використанню світового досвіду страхування аграрного сектору, що спрямовано на зниження впливу негативних об'єктивних та суб'єктивних чинників його функціонування, стабілізацію та зростання потенціалу сільськогосподарського виробництва нашої країни. У цьому зв'язку в теоретичній площині розглянуто сутнісні риси категорії страхування, її структура, функції, взаємозв'язок з іншими фінансовими категоріями. Узагальнена оцінка ролі страхування як показника розвитку стану економіки та добробуту населення. Визначена специфіка міжнародних економічних відносин суб'єктів з приводу страхування, яка полягає в наявності розбіжностей у відповідному законодавстві різних країн, методах управління, контролю, оцінки видів страхових ризиків.

У роботі пропонується авторське визначення поняття міжнародного страхування як комплексної системи господарських зв'язків між національними економіками країн світової спільноти, головною метою якої є забезпечення для суб'єктів господарювання можливості уникнення або зниження ризиків, пов'язаних з розвитком міжнародної співпраці в різних сферах господарювання, на основі запровадження взаємопов'язаних страхових продуктів. Визначено роль і функції міжнародного страхування, співвідношення з категорією страхового захисту.

Зауважено, що в умовах членства України в СОТ страхування набуло особливого значення як система оптимізації розвитку вітчизняних підприємств на зовнішніх ринках, зокрема, в аграрній сфері. Сповільнений розвиток страхування в аграрній сфері України пояснюється передусім відсутністю повноцінного законодавчого забезпечення, недоліками в організації та координації співпраці головних учасників ринку страхових послуг в аграрному секторі. Запозичення позитивного зарубіжного досвіду здійснення страхування в аграрній сфері розглядається як один із способів вирішення існуючих проблем. У цьому зв'язку проаналізовано досвід використання різних моделей страхування в аграрному секторі країн світу й доведено, що його використання вимагає адаптації та узгодження з особливостями функціонування аграрної галузі України та використання тих його позитивних аспектів, які відповідають вітчизняним умовам економічного, соціального та політичного розвитку.

Із урахуванням процесів глобалізації аграрного сектору досліджено вплив сільськогосподарських ризиків на труднощі врегулювання збитків. Виокремлені негативні чинники, що впливають на результати господарювання аграрних формувань, а саме: гострий дефіцит фінансових ресурсів та сировини; нееквівалентний міжгалузевий обмін; наявне монопольне становище заготівельників; високий рівень цін на матеріально-технічні засоби, особливо іноземного виробництва; недостатнє забезпечення міжнародними кредитними

коштами господарств; різке скорочення працездатного сільського населення; висока збитковість та як результат – неплатоспроможність багатьох господарств; погіршення якості сільськогосподарських угідь через порушення умов землекористування та брак права власності на землю та неможливість операцій іпотеки земель сільськогосподарського призначення.

Необхідною умовою інтеграції вітчизняного страхового ринку в міжнародний страховий простір визначено імплементацію міжнародних стандартів страхового захисту. Підґрунтям цього має бути врахування особливостей сучасного етапу розвитку України, оптимізація відповідної національної законодавчої бази страхування. До основних проблем сучасного стану розвитку міжнародного страхування вітчизняної сільськогосподарської продукції віднесені недосконалість законодавства, що регулює діяльність із страхування сільськогосподарської продукції; невизначені та не повністю реалізовані завдання держави щодо управління ризиками в аграрному секторі через механізми державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції; низький обсяг пропозиції страхових послуг, які відповідають потребам сільгоспвиробників; недостатність іноземної інформації, необхідної для обчислення та управління ризиками, а також відсутність доступного й ефективного ринку перестраховування ризиків виробництва сільськогосподарської продукції, що зумовлює високі тарифи страхування; недостатній рівень міжнародної стандартизації страхових продуктів, наявність яких дозволяє забезпечити додаткові можливості для захисту прав сільгоспвиробників, що мають невисокий рівень обізнаності в міжнародному страхуванні; наявність взаємної недовіри у страховиків, які не мають достатньої світової інформації для розрахунку тарифів та у виробників сільськогосподарської продукції впевненості в отриманні страхового відшкодування.

Головними передумовами адаптації вітчизняного аграрного сектору до існуючої міжнародної системи аграрного страхування визначені: а) розробка оптимальної стратегії розвитку страхування врожаю сільськогосподарських культур; б) створення умов для функціонування товариств взаємного страхування; в) формування резервного фонду для накопичення коштів для ризиків, які не підлягають страхуванню; г) застосування ефективних та прозорих процедур здійснення відшкодування за державними та міжнародними програмами.

У другому розділі «Формування механізму міжнародного страхування вітчизняних аграрних підприємств за умов членства України в СОТ» досліджено особливості державного страхового захисту аграрного сектора економіки в країнах ОЕСР, його застосування в Україні та організаційно-економічні інструменти аграрного страхування підприємств в рамках міжнародних торговельних угод. Визначено роль фінансових важелів регулювання страхових операцій сільськогосподарських підприємств під егідою Світового банку.

У зв'язку зі вступом України до СОТ з'являється більш широка можливість використовувати нові фінансові інструменти, методичний і практичний досвід закордонних країн, а також виникає необхідність гармонізації структури страхового ринку України з принципами діяльності страхових систем розвинутих країн. Відзначено, що ринок аграрного страхування в Україні знаходиться на стадії

розвитку й потребує державної підтримки. У цьому зв'язку важливого значення набуває співпраця України на державному та міждержавному рівні в рамках угод щодо оптимізації розвитку аграрного комплексу в цілому, оскільки вони мають бути підґрунтям для розвитку системи державного регулювання цієї сфери.

Механізм міжнародного страхування аграрного сектору України перебуває на стадії формування. Зважаючи на це, важливе значення має врахування узагальнених умов його розвитку та напрямів реалізації (рис. 1):

Рис. 1. Детермінанти та напрями формування механізму міжнародного страхування аграрних підприємств України

Складено автором

У цьому зв'язку організаційно-економічне забезпечення міжнародного страхового захисту аграрних підприємств повинно ґрунтуватися насамперед на чіткому нормативно закріпленому визначенні сутності цього механізму, визначенні прав та обов'язків його учасників, можливих напрямів їх ефективної взаємодії. Тому організаційно-економічні інструменти міжнародного аграрного страхування підприємств запропоновано розглядати у трьох взаємопов'язаних напрямках. По-перше, з точки зору суб'єктів, що беруть участь у зазначених відносинах. По-друге, з точки зору особливостей та структури договорів страхування. По-третє, в контексті можливих умов міжнародного страхування та страхових виплат підприємствам аграрного сектору.

У роботі також проаналізовано механізми державного страхування в аграрній сфері країн ОЕСР та обґрунтовано доцільність їх застосування в Україні. В цілому досвід країн ОЕСР свідчить про необхідність забезпечення паритетної співпраці між державою та страховими компаніями в аграрному секторі поряд із забезпеченням з боку останньої істотної підтримки функціонування галузі. Динаміка обсягів державної підтримки виробників (PSE) аграрного сектору країн ОЕСР та України по відношенню до ВВП у 2008-2013 р.р. представлена на рис. 2:

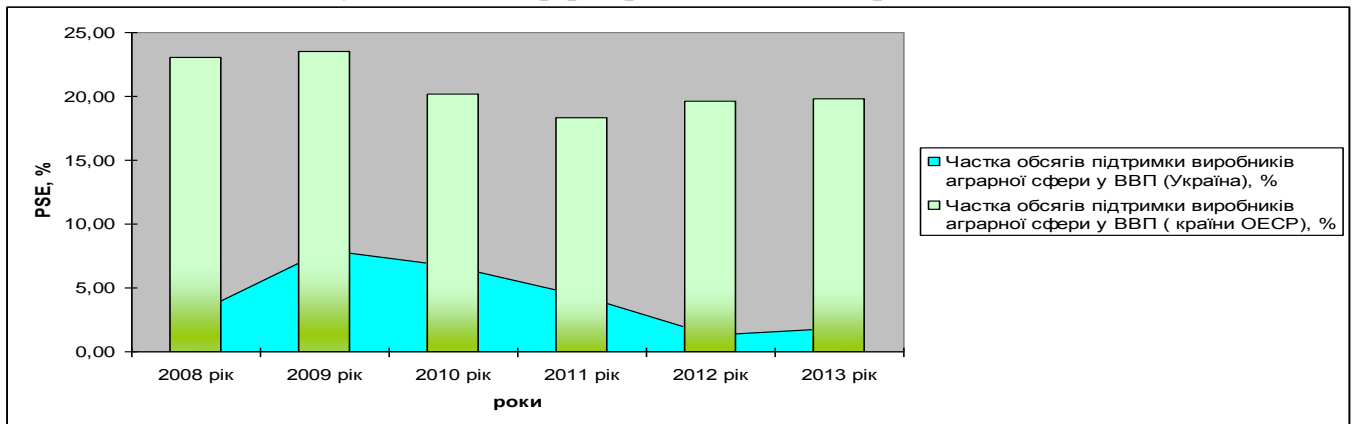

Рис. 2. Динаміка частки показника PSE у ВВП в країнах ОЕСР та Україні

Складено автором за матеріалами: Statistics of support to agriculture. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.oesd.org>; Ukraine: Estimates of support to agriculture. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.oesd.org>

Економічні розрахунки та позитивний міжнародний досвід доводять, що пріоритетною формою надання підтримки аграрному страхуванню є здешевлення для сільгоспвиробників вартості страхових премій через надання субсидії та забезпечення при цьому державного перестраховування ризиків. На противагу здійсненню прямих катастрофічних виплат такий підхід до організації державної підтримки дозволяє задіяти ринкові механізми для досягнення суспільних цілей. Зауважено, що значну підтримку в розвитку вітчизняної сфери аграрного страхування надає Міжнародна фінансова корпорація (МФК), яка сприяє розбудові вітчизняної системи аграрного страхування, зокрема, на основі запровадження нових програм страхування, інноваційних страхових продуктів, використання іноземного досвіду побудови ефективної системи страхового захисту вітчизняних аграрних підприємств.

У сучасних умовах стратегія розвитку міжнародного страхування агропромислового виробництва формується під впливом багатьох різновекторних факторів, які дозволяють розглядати фінансові важелі її регулювання в контексті наступних основних складових. По-перше, отримання додаткового фінансування в рамках реалізації проектів міжнародної технічної допомоги; по-друге, фінансова взаємодія з міжнародними організаціями в напрямі оптимізації системи аграрного страхування; по-третє, оптимізація системи внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування на національному ринку з урахуванням норм та правил СОТ. У цьому зв'язку відзначено важливість співпраці України з МФК. Зокрема, виділено програму аграрного фінансування, реалізація якої підвищить конкурентоспроможність місцевих виробників завдяки посиленню безпеки їх

продукції та впровадженню практики ефективного використання ресурсів, зміцненню місцевих ланцюгів постачання.

Визначено важливість іноземного кредитування як складової фінансового забезпечення розвитку аграрного комплексу. Доведено необхідність створення такої системи взаємопов'язаних елементів міжнародного кредитування сільськогосподарських товаровиробників, яка б включала кредитну інфраструктуру, зорієнтовану на обслуговування аграрного сектора; механізми кредитних відносин із комерційними банками; механізми позабанківського кредитування. Кредитна інфраструктура, в свою чергу, передбачає створення комплексу кредитних установ з різною організаційною базою, об'єднаних загальною метою кредитного забезпечення сільськогосподарських виробників. До складу такої структури з різним рівнем інтеграції повинні увійти міжнародні фінансові установи, Аграрний банк, Спеціальний кредитний фонд, кредитні спілки, комерційні банки та ін.

Приєднання України до СОТ робить актуальним розгляд питань державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників через призму норм і правил цієї міжнародної організації. Зважаючи на це, особливого значення набуває реалізація методів та інструментів управління зовнішньоекономічними зв'язками аграрного комплексу нашої держави з урахуванням вимог СОТ, які мають бути спрямовані на забезпечення страхового захисту суб'єктів господарювання. Адекватний доступ до коротко-, середньо- та довгострокових фінансових ресурсів є важливою складовою розвитку сільськогосподарських підприємств України. У цьому зв'язку відзначено доцільність концентрації державної підтримки на таких програмах: підтримки доходів виробників сільськогосподарської продукції, що не пов'язана з виробництвом; інноваційного розвитку галузі; формування високотехнологічного товарного виробництва; створення державних резервів для забезпечення міжнародної продовольчої безпеки. Ця підтримка, а також формування державних резервів при закупівлі урядом продовольства за поточними ринковими цінами не підпадають під скорочення відповідно до вимог СОТ.

У третьому розділі «Оптимізація міжнародного страхування аграрних підприємств України в умовах глобалізації» досліджено параметри економічної ефективності міжнародного страхування в аграрному секторі, визначені екзогенні чинники моделювання оцінки страхових операцій підприємств аграрного сектору України, обґрунтовано пріоритети оптимізації страхування вітчизняного аграрного сектору в контексті наближення України до ЄС.

Вітчизняний аграрний сектор за рівнем розвитку суттєво поступається розвинутих країнам світу, що підтверджується низькою економічною ефективністю сільськогосподарського виробництва. У забезпеченні раціонального функціонування цієї сфери значна роль належить страховим операціям, що створюють підґрунтя для розвитку сільськогосподарського виробництва. Причини цього визначені в можливості зниження ризиків та витрат аграрного сектору, оптимізації взаємодії держави з міжнародними та національними суб'єктами господарювання, сприянні вирішенню основних проблем агропромислового комплексу.

Доведено, що ефективність зазначених операцій повинна визначатися економічними вигодами, які отримують суб'єкти страхових відносин. Показники

ефективності їх діяльності доцільно розглядати в розрізі трьох основних груп: загальні, конкретні, специфічні. До загальних показників віднесено, зокрема, динаміку рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції та кількості застрахованих сільськогосподарських площ. Причини цього слід вбачати у сприятті страхування аграрного бізнесу оптимізації основних показників його функціонування (рис. 3):

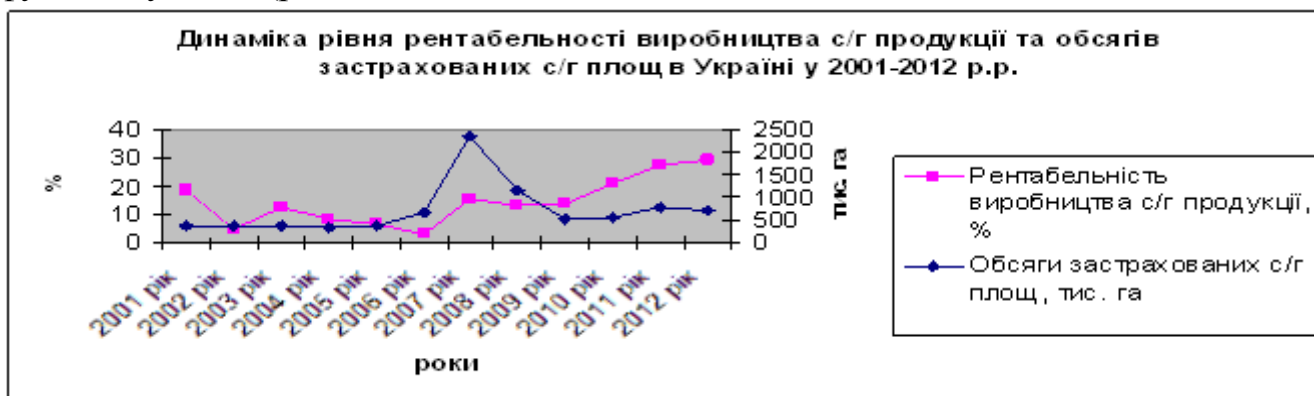

Рис. 3. Динаміка рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції та кількості застрахованих сільськогосподарських площ у 2001-2012 р.р.

Складено автором за матеріалами: Рынок агрострахования в Украине в 2012 году. Аналитическое исследование // Проект IFC "Развитие агрострахования в Украине". – 2013. – 35 с.

Визначено, що розробка системи конкретних показників ефективності страхування в аграрному секторі має ґрунтуватися на економічних пріоритетах, що впливають на розвиток страхових компаній та виробників сільськогосподарської продукції в процесі їх взаємодії. Конкретні показники розглянуто в сукупності та динаміці, що дало змогу оцінити їх вплив на ефективність страхової діяльності. Відзначено, що найбільшим попитом серед сільськогосподарських виробників користуються програми на умовах повної загибелі та часткової загибелі. Це зумовлено природно-кліматичними факторами, фінансовою вигідністю для виробників (рис. 4):

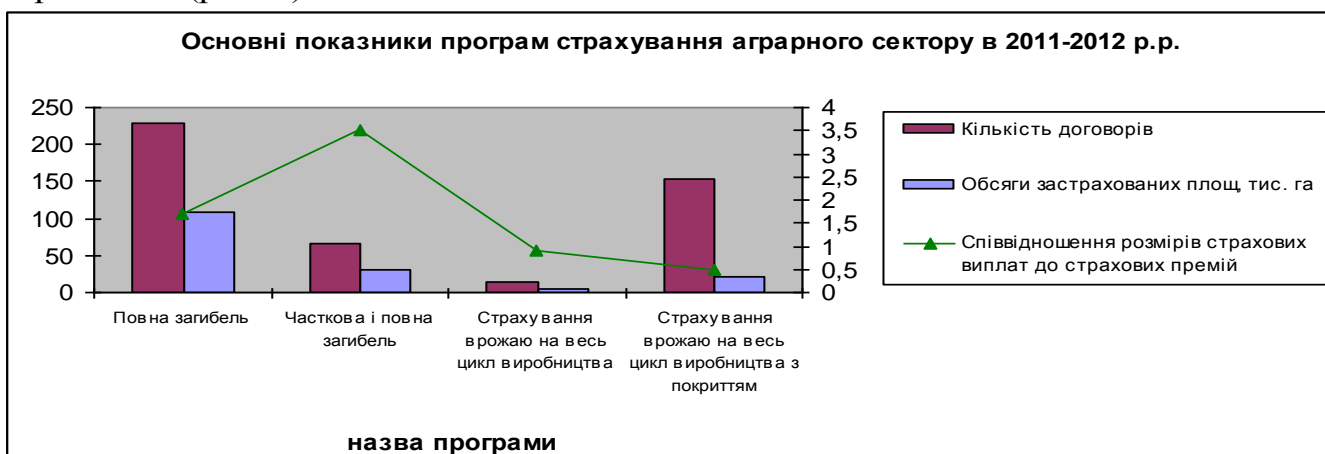

Рис. 4. Основні показники програм страхування аграрного сектору в 2011-2012 р.р.

Складено автором за матеріалами: Рынок агрострахования в Украине в 2012 году. Аналитическое исследование // Проект IFC "Развитие агрострахования в Украине". – 2013. – 35 с.; Портал про сільськогосподарське страхування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agroinsurance.com/ru/analytics?pid=11203>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 12.09.12.

Специфічні показники ефективності страхування аграрного сектору досліджено за допомогою системного методу, що передбачає аналіз системи страхування сільськогосподарських ризиків як цілісного утворення, що формується й функціонує у взаємодії основних елементів. Серед них виокремлені а) частка страхування окремих сільськогосподарських культур у загальному обсязі страхових операцій; б) співвідношення кількості виплат до кількості заяв про збитки; в) динаміка кількості договорів агрострахування та середніх ставок премії в розрізі страхових компаній; г) частка компаній-лідерів у загальній кількості страхових операцій на ринку агрострахування. Зважаючи на тісний зв'язок зазначених показників для оцінки ефективності страхування аграрних підприємств автором застосовано системно-інтегративний підхід, що дозволяє виділити ступінь їх взаємодії і напрямки її покращення. У цілому страхування цього виду діяльності покликане сприяти розвитку агропромислового комплексу України, підвищенню рівня рентабельності сільськогосподарського виробництва.

З метою оцінки ефективності міжнародного страхування аграрного сектору запропоновано використати багатофакторну модель лінійної залежності рентабельності аграрних підприємств та модель залежності обсягів страхових виплат від обсягу застрахованих сільськогосподарських площ. На рентабельність діяльності підприємств аграрного комплексу першочергово впливають наступні фактори: обсяги експорту сільськогосподарської продукції, кількість експортуючих підприємств галузі, обсяг посівних площ, обсяги валової сільськогосподарської продукції, рівень страхових виплат, сума страхової премії, середня ставка премії, кількість підписаних договорів, обсяги застрахованих площ. Економетрична модель залежності рентабельності сільськогосподарської продукції від дев'яти означених факторів, $t \in [2001, 2012]$ має наступний вигляд:

$$Y(t) = a_0 + a_1x_1(t) + a_2x_2(t) + a_3x_3(t) + a_4x_4(t) + a_5x_5 + a_6x_6 + a_7x_7 + a_8x_8 + a_9x_9 + \varepsilon(t), \quad t \in [2001, 2012],$$

де $a_0, a_1, a_2, a_3, a_4, a_5, a_6, a_7, a_8, a_9$ – параметри, які потрібно оцінити; $\varepsilon(t)$ – неспостережувана випадкова величина. Оцінене рівняння регресії має вигляд:

$$\hat{Y}(t) = 0,004x_1 - 0,007x_2 - 0,095x_3 + 2268,91x_4 - 0,29x_5 + 0,29x_6 - 177,4x_7 - 0,12x_8 + 0,29x_9 + 238,956$$

Коефіцієнт детермінації $R^2=0,840$ свідчить про тісний зв'язок між зазначеними факторами та рентабельністю сільськогосподарської продукції.

Таким чином, багатофакторний економетричний аналіз підтверджує, що на ефективність страхування підприємств аграрного сектору значною мірою впливають обсяг застрахованих площ та кількість підписаних договорів, у т.ч. міжнародних, середня ставка страхової премії та, відповідно, її розмір і розмір виплат.

Доведено, що ефективність страхування аграрних підприємств значною мірою визначається правильним вибором програми страхування для кожного конкретного випадку. В цьому зв'язку побудовано лінійну модель залежності обсягів страхових виплат від обсягу страхових сум по страховим договорам компаній-лідерів галузі. Страхова сума щодо врожаю кожної із застрахованих культур визначається залежно від обраного рівня покриття (і відповідно обраної страхової врожайності) і розраховується як добуток вартості майбутнього врожаю на обраний страхувальником рівень покриття: $C_s = B_v \times (P_{\text{стр}}^i/100)$. При цьому вартість

майбутнього врожаю (V_v) визначається за формулою: $V_v = C_i \times S_i \times U_{MN}^i$, де C_i – вартість одиниці врожаю i -ої застрахованої с/г культури, S_i – посівна площа i -ої застрахованої с/г культури; U_{MN}^i – середня багаторічна врожайність по району; $P_{i\text{стр}}$ – рівень покриття гарантованої врожайності i -ої с/г культури. Залежність обсягів виплат від обсягів страхових сум представлена на рис. 5:

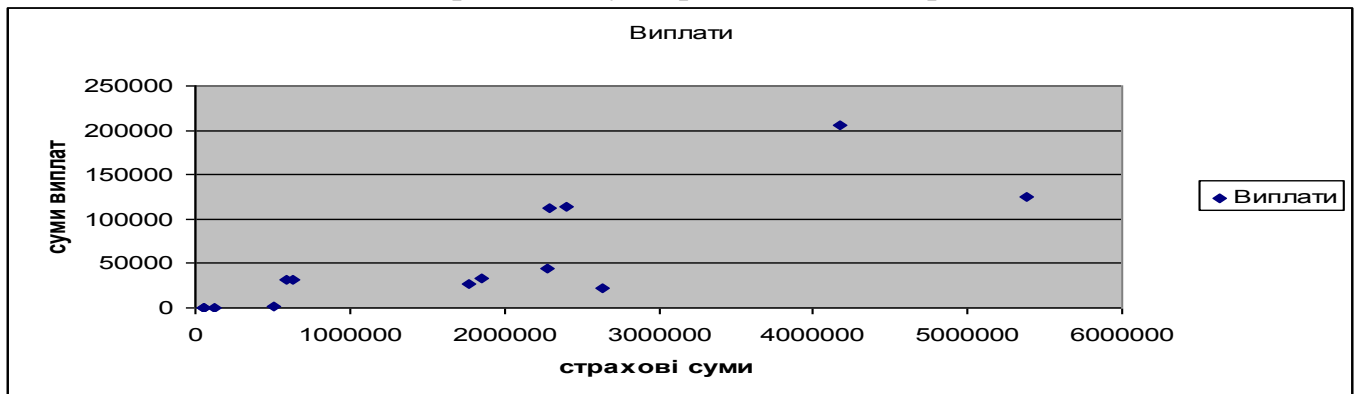

Рис. 5. Залежність обсягів виплат від обсягів страхових сум

Складено автором

Зазначені напрями моделювання визначені як підґрунтя для розробки пріоритетів оптимізації страхування аграрного сектору України, оскільки вони дозволяють врахувати напрями, особливості та специфіку розвитку цієї сфери діяльності в умовах розгортання глобалізації сільськогосподарського виробництва країн світового співтовариства.

У цілому до пріоритетних напрямів оптимізації розвитку вітчизняного аграрного страхування в умовах глобалізації та у контексті підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС віднесено: 1) чітке визначення та дотримання міжнародних норм та правил діяльності на ринку аграрного страхування основних його учасників; 2) посилення державної підтримки страхування аграрних ризиків, яка надається через субсидування страхової премії і шляхом надання гарантій державної перестраховки; 3) добровільність участі сільськогосподарських виробників у страхуванні; 4) чітка регламентація функцій держави; 5) максимальне врахування переваг міжнародного досвіду, який доводить неможливість здійснювати функцію планування й загальної координації системи аграрного страхування лише силами Міністерства аграрної політики; 6) формування солідарної відповідальності приватних страхових компаній всередині країни; 7) розвиток повноцінної системи аграрного страхування шляхом створення об'єднань сільськогосподарських виробників; 8) більш широке використання досвіду міжнародної кластеризації в аграрному секторі України.

Відзначено доцільність використання переваг Програми європейського сусідства для сільського господарства та розвитку сільської місцевості (ENPARD), розроблену Європейським союзом з метою зміцнення співробітництва з країнами-партнерами в галузі сільського господарства для стимулювання його розвитку всередині країни та сприяння впровадженню довгострокових стратегій розвитку сільськогосподарського сектору та сільської місцевості. Обґрунтовані переваги економічного характеру в розвитку аграрного бізнесу в межах реалізації

секторальної складової Угоди про асоціацію України та ЄС, а саме: відкриття нових ринків; збільшення попиту на сільськогосподарську продукцію; покращення інвестиційного та бізнес-клімату, що дозволить збільшити інвестиції в сектор з боку місцевих та іноземних джерел; завершення земельної реформи та формування ефективного ринку землі, що створить нові можливості в сільськогосподарському секторі; удосконалення сільської інфраструктури.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено комплексне дослідження важливої науково-прикладної проблеми міжнародного страхового захисту аграрних підприємств за умов членства України в СОТ. Результати проведеного дисертаційного дослідження дають змогу зробити висновки та сформулювати рекомендації, які характеризуються науковою новизною й мають теоретико-методологічне та науково-практичне значення:

1. Міжнародне страхування – це система економічних відносин, які складаються між країнами світового співтовариства, їх представниками різних форм власності, спеціалізованими міжнародними організаціями з приводу запобігання, зниження та відшкодування страхових ризиків, пов'язаних з економічною взаємодією партнерів у визначених ними галузях та сферах національного та інтернаціонального виробництва на основі запровадження спільних взаємопов'язаних страхових продуктів.

2. На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки питання реформування страхування аграрного сектору набуває актуального значення, особливо в контексті приєднання України до Світової організації торгівлі. Для вітчизняного аграрного комплексу особливої ваги набуває акумуляція закордонного досвіду в сфері страхування та використання тих його позитивних аспектів, які відповідають національним умовам економічного, соціального та політичного розвитку. Досвід зарубіжних країн показує, що роль держави в страхуванні ризиків аграрного виробництва має полягати в розробці й впровадженні законодавчих та нормативних документів у сфері сільськогосподарського страхування, контролі за їх дотриманням і виконанням; створенні сприятливих економічних, політичних і соціальних умов для розвитку страхування сільськогосподарських товаровиробників; сприянні створенню вигідних умов здійснення перестрахування ризиків на міжнародному та вітчизняному страхових ринках.

3. У контексті формування державної підтримки розвитку аграрного сектору важливого значення набуває проект «Розвиток агрострахування в Україні», який реалізується МФК спільно з Міністерством закордонних справ, торгівлі й розвитку Канади й покликаний сприяти розвитку сектора страхування в сільському господарстві України. До його основних переваг віднесено тісну співпрацю з ключовими зацікавленими міністерствами й відомствами, а також з приватними структурами, сприяння створенню чіткого та прозорого законодавчо-нормативного поля, застосування розробки нових продуктів як основного інструменту розвитку й посилення спроможності страхових компаній створювати програми страхування та надавати страхові послуги сільськогосподарським товаровиробникам.

4. Система аграрного страхування в Україні за умов членства в СОТ має

розвиватися за такими напрямками: сприяння розвитку аграрного сектора, спрямоване на підвищення його спроможності впливати на процес розробки нових страхових продуктів та користуватися страховими послугами; удосконалення законодавства України, яке регулює надання страхових послуг аграрному ринку та надання сільськогосподарським виробникам державної підтримки зі страхування аграрних ризиків; оптимізація інституціональної структури відповідних державних ланок аграрного бізнесу, яка передбачає зростання можливостей держави здійснювати свої функції у цій системі; стимулювання консолідації національного та міжнародного страхових секторів, спрямованої на підвищення їх спроможності надавати кваліфіковані послуги сільськогосподарському виробництву.

5. Показники ефективності міжнародного страхування аграрного сектору доцільно розглядати як загальні, конкретні та специфічні. До загальних показників віднесено динаміку кількості господарюючих суб'єктів у сільському господарстві, динаміку обсягу та частки іноземних інвестицій у сільське господарство у загальному обсязі інвестицій, динаміку показників рентабельності сільськогосподарської діяльності та виробництва сільськогосподарської продукції, динаміку рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції та кількості застрахованих сільськогосподарських площ, частку експорту сільськогосподарських культур у ВВП. Конкретні показники включають: динаміку кількості договорів страхування та обсягів застрахованих сільськогосподарських угідь, динаміку загальних обсягів страхових премій та їх середніх відсоткових ставок, співвідношення постраждалих площ до загального обсягу застрахованих, співвідношення загальних площ сільськогосподарських угідь до застрахованих. До специфічних показників віднесено: а) частку страхування окремих сільськогосподарських культур у загальному обсязі страхових операцій; б) динаміку кількості договорів та середніх ставок премії в розрізі страхових компаній; в) частку компаній-лідерів у загальній кількості страхових операцій на ринку агрострахування.

6. З метою оцінки ефективності міжнародного страхування аграрного сектору запропоновано використати багатофакторну модель лінійної залежності рентабельності аграрних підприємств та модель залежності обсягів страхових виплат від обсягу застрахованих сільськогосподарських площ. На рентабельність діяльності підприємств аграрного комплексу впливають наступні основні фактори: кількість підприємств галузі експортоорієнтованого профілю, обсяг їх посівних площ, обсяги експорту сільськогосподарської продукції, рівень страхових виплат, сума страхової премії, середня ставка премії, кількість підписаних договорів, обсяги застрахованих площ. У свою чергу, багатофакторний економетричний аналіз підтверджує, що на ефективність міжнародного страхування підприємств аграрного сектору значною мірою впливають обсяг застрахованих площ та кількість підписаних міжнародних договорів, середня ставка страхової премії та, відповідно, її обсяг і розмір виплат.

7. Формування механізму взаємодії України з СОТ у сфері страхування аграрного бізнесу передбачає, передусім, дотримання нашою країною відповідних нормативних вимог цієї організації. Це можливо за умови належного законодавчого забезпечення державної системи управління земельними відносинами, активізацію державної підтримки сільськогосподарського виробництва, використання

міжнародного досвіду розвитку аграрних кластерів з метою сприяння модернізації галузі, підвищення ефективності аграрного бізнесу та соціального розвитку регіонів, підвищення міжнародної конкурентоспроможності агропромислового комплексу, зокрема, за рахунок створення умов для розвитку сільських територій та базових галузей сільського господарства шляхом реалізації заходів Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року; техніко-технологічного переоснащення підприємств агропромислового комплексу.

8. Запропоновано включити до Закону України «Про особливості страхування продукції з державною підтримкою» положення, що регулюють міжнародне аграрне страхування та передбачають створення окремого регуляторного органу з надання державної підтримки – Державного агентства з аграрного страхування на основі принципів аграрного страхування в СОТ: необхідність участі держави, добровільність участі, визначення чітких правил втручання держави при настанні катастрофічних ризиків.

9. Розвиток системи міжнародного страхування аграрного сектору нашої держави як члена СОТ органічно пов'язаний з реалізацією секторальних положень Угоди про Асоціацію України та ЄС. Це орієнтує на виконання обов'язкових вимог ЄС до організації міжнародного страхового захисту, обґрунтування оптимізації інструментів та методів страхування вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Пріоритетом у даному контексті мають виступати заходи по раціональному використанню положень Програми європейського сусідства для сільського господарства та розвитку сільської місцевості (ENPARD), стратегічна орієнтація на досвід та переваги співробітництва нашої держави з ЄС шляхом інтенсифікації відносин в аграрній сфері з країнами Зони вільної торгівлі цього угруповання. У рамках реалізації Угоди про Асоціацію з ЄС наша країна може розраховувати на диверсифікацію ринків збуту сільськогосподарської продукції, зростання її стандартів якості та збільшення обсягів експорту, поліпшення інвестиційного клімату в аграрному секторі країни, прискорену адаптацію вітчизняного сільського господарства до умов формування глобального аграрного комплексу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Трансформація інноваційного потенціалу України в умовах інтеграції у світову економіку : монограф. / за ред. В. І. Крамаренко, А. П. Румянцева ; Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. – Сімферополь : ДІАЙП, 2013. – 390 с. (22,67 д.а.) (Особистий внесок – обґрунтовано сучасний механізм державної підтримки та страховий захист аграрного сектора за умов членства України в СОТ (1 д.а.))

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Пушко Р. О. Особливості страхового захисту аграрних підприємств України / Р. О. Пушко // Культура народів Причорномор'я. – Симферополь: «Крым». – 2010. – № 196, том 1. – С. 180–183 (0,6 д.а.).

3. Пушко Р. О. Страхування сільськогосподарських ризиків в Україні / Р. О. Пушко // Економіка ринкових відносин. – К., 2011. – № 8. – С.186–190 (0,7 д.а.).

4. Пушко Р. О. Страхування як один із видів державної підтримки сільського господарства в умовах членства України в СОТ / Р. О. Пушко // Учен. зап. Таврич. нац. ун-та ім. В. И. Вернадского. – Симферополь, 2012. – №2, том 24. – С. 112–116 (0,65 д.а.).

5. Пушко Р. О. Напрямки розбудови страхування аграрного сектору в період становлення відкритості ринкової економіки в Україні / Р.О. Пушко // Економіка ринкових відносин. – К. – № 9. – 2012. – С. 201–204 (0,6 д.а.).

6. Пушко Р. О. Вплив СОТ на страхування аграрних підприємств України / Р. О. Пушко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. – К. – 2012. – Вип.110, ч. 2.– С. 124–131 (0,7 д.а.).

7. Пушко Р. О. Фінансові аспекти розбудови аграрного сектору за умов членства України в СОТ / Р. О. Пушко // Економіка ринкових відносин. – К. – № 11. – 2013. – С. 239–244 (0,65 д.а.).

8. Пушко Р. О. Міжнародні параметри оцінки ефективності страхування аграрного сектора України / Р. О. Пушко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. праць. – К. – 2014. – Вип.119, ч. 2. – С. 167–174 (0,75 д.а.).

Стаття в зарубіжному фаховому виданні:

9. Пушко Р. А. Приоритеты оптимизации страхования аграрного сектора Украины в условиях глобализации / Р. А. Пушко // Журн. науч. публикаций аспирантов и докторантов. – Курск. – 2014. – № 1. – С. 20–25 (0,6 д.а.).

Тези наукових доповідей:

10. Пушко Р. А. К вопросу о рациональном использовании природно-ресурсного потенциала Украины / Р. А. Пушко // Перший крок у науку : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Луганськ, 2007. – Т. 3. – Економічні науки. – С. 192–197 (0,45 д.а.).

11. Пушко Р. О. Особливості функціонування системи оподаткування в Україні / Р. О. Пушко // Materialy VI mezinarodni vedecko – praktika conference “DNY VEDY – 2010”. – Dil 15. Ekonomicke vedy: Praha Publishing House “Education and Science” s.r.o. – С. 73–76. (0,2 д.а.).

12. Пушко Р. О. Специфіка аграрного страхування в Україні в умовах глобалізації / Р. О. Пушко // Економіка-менеджмент-освіта: проблеми та перспективи взаємодії : міжнар. наук.-практ. конф. – Дрогобич. – 2012. – С. 181–184 (0,4 д.а.).

13. Пушко Р. О. Міжнародний досвід страхування аграрного сектору та особливості його використання в Україні / Р. О. Пушко // Украина и глобальная экономика: теория и практика хозяйствования : междунар. науч.-практ. конф. – Симферополь, 2012.– С. 130–132 (0,2 д.а.).

14. Pushko R. State support for the agricultural sector in terms of Ukraine`s membership in WTO / R. Pushko // Economics: Current Affairs and Development Prospects” : зб. матеріалів XI Всеукр. наук.-практ. конф. – К., 2013. – С. 96–99 (0,25 д.а.).

15. Пушко Р. О. Сучасний стан розвитку аграрного страхування в Україні / Р. О. Пушко // Сучасні тенденції економічного та соціального розвитку: держава,

регіон, підприємство : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції з міжнародною участю. – Луганськ, 2014. – С. 145–146 (0,1 д.а.).

Публікації в інших виданнях:

16. Пушко Р. О. Деякі аспекти стану та розвитку ринку в Україні / Р. О. Пушко // Науковий пошук молодих дослідників : зб. наук. праць студ. / редкол.: Ю. О. Махортов (голов. ред.) та ін. ; відп. за вип. І. П. Заїка ; М-во освіти і науки України та ін. – Луганськ, 2007. – № 6 : Економічні науки. – С. 77–82 (0,15 д.а.).

17. Пушко Р. О. До проблеми розвитку страхування в аграрному секторі України / Р. О. Пушко // Перший крок у науку : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Луганськ, 2010. – Т. 8. – Економічні науки. – С. 108–112. (0,1 д.а.).

18. Пушко Р. О. Особливості страхування як складової фінансової системи / Р. О. Пушко // Фінансова система держави: проблеми та перспективи розвитку: зб. наук. пр. – К., 2011. – С. 192–194 (0,15 д.а.).

19. Пушко Р. О. Структуризація міжнародного ринку страхових послуг / Р. О. Пушко // Фінансова система держави: проблеми та перспективи розвитку: зб. наук. пр. – К., 2012. – С. 258–260 (0,15 д.а.).

20. Пушко Р. О. Фінансові важелі розвитку страхування аграрного сектору України / Р. О. Пушко // Фінансова система держави: проблеми та перспективи розвитку : зб. наук. пр. – К., 2013. – С. 119–121 (0,1 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Пушко Р. О. Міжнародний страховий захист аграрних підприємств за умов членства України в СОТ. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.02. – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2014.

У роботі досліджено теоретичні і практичні аспекти розвитку міжнародного страхового захисту аграрних підприємств за умов членства України в СОТ, передумови розширення страхування аграрних підприємств України.

Представлено та обґрунтовано напрями формування механізму міжнародного страхування вітчизняних аграрних підприємств за умов членства України в СОТ, визначено параметри економічної ефективності страхування в аграрному секторі.

Головна увага приділена екзогенним чинникам моделювання оцінки страхових операцій підприємств аграрного сектору та обґрунтуванню пріоритетів оптимізації страхування вітчизняного аграрного сектору в контексті розвитку міжнародних інтеграційних відносин України.

Ключові слова: страхування, міжнародне страхування, міжнародний страховий захист, міжнародне аграрне страхування, аграрний сектор, параметри ефективності, міжнародне страхування аграрних підприємств.

АННОТАЦИЯ

Пушко Р. А. Международная страховая защита аграрных предприятий при условиях членства Украины в ВТО. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02. – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Институт международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. – Киев, 2014.

В работе исследовано теоретические и практические аспекты развития страховой защиты аграрных предприятий при условиях членства Украины в ВТО, предпосылки расширения страхования аграрных предприятий Украины. Определена роль и функции международного страхования, соотношение с категорией страховой защиты. Проанализирован опыт использования разных моделей страхования в аграрном секторе стран мира; доказано, что его использование требует адаптации и согласования с особенностями функционирования аграрной отрасли Украины и использования тех его позитивных аспектов, которые соответствуют национальным условиям экономического, политического и социального развития. С учетом процессов глобализации аграрного сектора исследовано влияние сельскохозяйственных рисков на трудности урегулирования убытков, выделены негативные факторы, влияющие на результаты хозяйственной деятельности аграрных формирований.

Представлены и обоснованы направления формирования механизма страхования отечественных аграрных предприятий при условиях членства Украины в ВТО. Проанализированы особенности государственного страхования в аграрной сфере стран ОЭСР и определена целесообразность их адаптации в условиях развития национального аграрного комплекса.

Доказано, что эффективность страховой защиты аграрного бизнеса должна определяться экономическими выгодами, которые получают субъекты страховых отношений. Обоснованы параметры экономической эффективности страхования в аграрном секторе, которые целесообразно рассматривать в разрезе трех основных групп: общие, конкретные и специфические.

С целью оценки эффективности страхования международного страхования аграрного сектора предложено использование многофакторной модели линейной зависимости рентабельности аграрных предприятий и модели зависимости объемов страховых выплат от объема застрахованных сельскохозяйственных площадей. Обосновано, что эффективность страхования аграрных предприятий в значительной степени определяется правильным выбором программы страхования для каждого конкретного случая.

Главное внимание уделено экзогенным факторам моделирования оценки страховых операций предприятий аграрного сектора и обоснованию приоритетов оптимизации страхования национального аграрного сектора в контексте развития международных интеграционных отношений Украины. Определена необходимость использования преимуществ Программы европейского соседства для сельского хозяйства и развития сельской местности, обоснованы приоритеты экономического

характера в развитии аграрного бизнеса в рамках реализации секторальной составляющей Соглашения про Ассоциацию Украины и ЕС.

Ключевые слова: страхование, международное страхование, международная страховая защита, международное аграрное страхование, аграрный сектор, параметры эффективности, международное страхование аграрных предприятий.

ANNOTATION

Pushko R. O. International insurance defence of agrarian enterprises under conditions of membership of Ukraine in WTO. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics on the speciality 08.00.02. – World economy and international economic relations. National Taras Shevchenko University of Kyiv of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Institute of International Relations. – Kiev, 2014.

Theoretical and practical aspects of development of insurance defence of agrarian enterprises at the terms of membership of Ukraine in WTO and pre-condition of expansion of insurance of agrarian enterprises of Ukraine are investigated.

Directions of forming of mechanism of insurance of domestic agrarian enterprises at the terms of membership of Ukraine in WTO are presented and grounded, parameters of economic efficiency of insurance in agrarian sector are determined.

Main attention is spared to the exogenous factors of design of estimation of insurance operations of agrarian enterprises, priorities of optimization of insurance of domestic agrarian sector in the context of development of international integration relations of Ukraine are grounded.

Keywords: insurance, international insurance, international insurance defence, international agrarian insurance, agrarian sector, parameters of efficiency, international insurance of agrarian enterprises.